

**АНАЛИЗА ПОКАЗАТЕЉА ЗДРАВСТВЕНОГ СТАЊА СТАНОВНИШТВА НА
ТЕРИТОРИЈИ ПИРОТСКОГ ОКРУГА у 2013.год
У КОМПАРАЦИЈИ СА ПРЕТНОДНИМ ПЕТОГОДИШЊИМ ПЕРИОДОМ**

Територија Пиротског округа простире се на површини 2761 км² на којој је према процењеном броју из 2011г. живи **93.339** становника. Становништво пиротског округа дистрибуирано је у четири општине: Пирот, Димитровград, Бабушница и Бела Паланка. Према попису из 1991.год на подручју пиротског округа живело је 116.899 становника, што показује да се број становника између пописа перманентно смањивао.

Пратећи процењени број становника по општинама на територији округа за 2011 г. запажа се да је број становника на округу мањи за 6800 становника у односу на процењени број у 2006 г. (таб.бр1).

Табела бр.1. Број становника у пиротском округу на основу пописа из 1991г. и процењени број становника у периоду од 2006 г до 2011г.

година	Пирот	Дитумитровград	Бабушница	Бела Паланка	Округ
1991	67658	13448	19333	16447	116899
2006*	61578	10964	14222	13369	100133
2010*	59565	10359	12754	12515	95193
2011*	58701	10115	12381	12142	93339

*процењени број становника

Састав становништва према полу и старости

Према попису из 2002 год. на територији пиротског округа било је 576 особа мушког пола више у односу на број жена. Већи удео мушког становништва је показатељ позитивног маскулинитета, а стопа маскулинитета износила је 1010.

Према попису из 2011г. такође је присутна појава већег удела мушке популације у односу на женску у купном броју становника, за разлику од 2010г (негативна стопа -973,4). Вредност стопе маскулинитета у протеклој години износила 1029 (табела бр.2) .

Табела бр 2. Полна структура становништва пиротског округа у периоду 1991-2011 г

Година	Мушко		Женско	
	Број	Процент	Број	Процент
1991	58948	50.4%	57978	49.6%
2002	53115	50.3%	52539	49.7%
2007*	49813	50.5%	48868	49.5%
2009*	48545	50.6%	47316	49.4%
2010*	46954	49,3%	48239	50,7%
2011*	47338	50,7%	46001	49,3%

Старосна струкура становништва пиротског округа, према попису (процењеном броју) у периоду од 1991 г до 2011 г , показује перманентно смањење учешћа најмалађе популације (0 –14 год.), и померање према старијим годиштима. Учешће најстаријих (50 и више) много је веће у односу на заступљеност млађе популације.То значи да је биолошки тип становништва пиротског округа по *Sundberg-u* регресиван.(таб.бр.3) Према процени становништва из 2011.године у структури становништва категорија деце од 0-14 год. заступљена је 12,3% (мање од 20%), а становништво старије од 50 година 45,50% (више од 30%) (таб.бр.4). Преко 65г старости заступљено је 22,5% укупне популације,што одређује тип становништва пиротског округа: врло старо становништво(преко 10%)

Табела бр.3 Становништво на пиротском округу по старосним групама 1991- 2011 год

Година пописа-процењен број*	0-14 година	15-49 година	50 + Година	Укупан број становника
1991	19325	51038	46536	116899
2002	14449	46619	44586	105654
2010*	11968	40341	42884	95193
2011*	11509	39370	42460	93339

Табела бр.4 Старосна структура становништва пиротског округа по *Sundberg-u* према попису (процени*) 1991-2011 г.

Година	0-14 год.(%)	15-49 год.(%)	50 и више (%)
1991	16,5	43,7	39,8
2002	13,7	44,1	42,2
2010*	12,6	42,4	45,0
2011*	12,3	42,2	45,5

Наталитет

Наталитет-је показатељ природног кретања становништв. Мери се стопом наталитета која представља однос између броја живорођене деце на једној територији у току једне године и укупног броја становника на посматраном подручју средином године. Сматра се да је стопа наталитета неповољна, када су вредности ниже од 12 промила.

Табела бр.5 Кретање стопе наталитета на подручју пиротског округа у периоду од 2008-2013 год.

Година	Број живорођених	Стопа наталитета
2008	596	5,9
2009	628	6,5
2010	605	6,3
2011	575	6,0
2012	590	6,3
2013	594	6,7

Анализа кретања стопа наталитета на пиротском округу у посматраном периоду показује:

- наталитет становништва пиротског округа је низак, а број живорођених је после осцилација од 2008 год до 2011г, у поновном порасту од 2012г. Стопа наталитета у 2013г износила је 6,7 промила и спада у категорију неповољне стопе јер су вредности испод 12 промила.
- присутан је растући тренд вредности стопа од 2008 год до 2009г, затим блажи пад до 2011г, а потом од 2012г долази до извесног пораста стопе.
- На наталитет утичу многи фактори: структура становништва према полу и старости, социјално-економски услови, квалитет живота, традиција, култура, психолошки фактори и други.

Природни прираштај

Показатељ је природног кретања становништва и представља разлику броја живорођених и умрлих особа на одређеној територији на 1000 становника годишње.

На територији пиротског округа ова стопа је негативна због присутне чињенице да је број умрлих већи од броја рођених. У 2010г бележи се мањи пад негативне вредности, да би наредне две године дошло до пораста. У 2013г поново бележи пад негативне вредности стопе – 9,03 промила, због мањег броја умрлих лица у односу на протекли период (табела бр.6)

Табела бр.6. Кретање природног прираштаја на подручју пиротског округа у периоду 2009-2013.год.

Година	стопа природног прираштаја
2009	-10,4
2010	- 9,1
2011	- 11,0
2012	-11,2
2013	- 9,03

Социјално економски – показатељи

На територији пиротског округа у 2013 год. било је 19.018 запослених лица што је за 427 радника мање у односу на 2012г (19.445 лица). Број незапослених лица је на нивоу податка из 2011г. Тако је стопа незапослености на територији пиротског округа у 2009 г(35,23) била већа од стопе незапослености у 2008 г.(32,69). Највећи проблем присутан је општини Б. Паланка (стопа незапослености је 50,23), а најмањи у општини Пирот(стопа је 30,97).

Анализа просечне зараде запослених на територији пиротског округа показује повећање просечне зараде у 2012 год. за 9,3 %. у односу на 2011годину, али је у 2013 за 2% нижа у односу на 2012г.

Најнижа просечна зарада у поменутом периоду је у у општини Бела Паланка, док највећа просечна зарада у општини Пирот. (табела бр.9).

У поређењу са Р.Србијом просечне зараде запослених у 2013.год. на територији пиротског округа биле су мање за 21,5 %.

Таб.бр7 Број запослених и незапослених на пиротском округу у 2012.год и 2013.год

Општина	Запослени		Незапослени	
	2012	2013	2012	2013
Пирот	13761	13462	7704	7503
Бабушница	1937	1935	1685	1798
Димитровград	1911	1909	1371	1410
Бела Паланка	1836	1712	2511	2448
Округ	19445	19.018	13.271	13.159
Република Србија	1.717048	1.715.163	761.486	769546

* извор података :Републички завод за статистику ,Месечни билтен Националне службе за запошљавање-филијала Пирот

Таб.бр8 Стопа незапослености на територији пиротског округа 2009 г. и 2011. и 2013 г.

Општина	2009 г	2011г	2013г
Пирот	30,97		
Бабушница	38,07		
Димитровград	41,05		
Бела Паланка	50,23		
Округ	35,23		
Република Србија	26,0	23,7	20,1

* **Стопа незапослености** представља проценат незапослених у укупном броју активних становника

Табела бр 9 Просечна зарада без пореза и доприноса по глави становника на територији пиротског округа у периоду 2012- 2013.г

Општина	2012	2013
Пирот	38043	36429
Бабушница	28105	28843
Димитровград	27423	29822
Бела Паланка	24359	26875
Округ	35089	34.459
Централна Србија	41377	43.932

- извор података Републички завод за статистику

Морталитет

Морталитет представља негативну појаву у природном кретању становништва и зависи од биолошких и економских чинилаца : биолошки су старосна структура, здравствено стање становништва, а економски- достигнути ниво животног стандарда, ниво образовања, услови живота и др.

Обзиром да је на пиротском округу присутан пад наталитета дужи низ година, промењена је старосна структура становништва у смислу повећања броја старих особа и повећаног очекиваног трајања живота. Стопа морталитета има опадајући тренд до 2010 год. а потом је од 2011г до 2012 је у порасту да би у 2013г забележила пад вредности на 15,4. (таб.10)

Табела бр.10. Стопа опшег морталитета на пиротском округу у периоду 2009-2013.год.

Година	Број умрлих	Општа стопа морталитета
2009	1621	16,9
2010	1495	15,6
2011	1620	17,0
2012	1631	17,5
2013	1437	15,4

Анализом умрлих према старости и полу од 2010 год. запажа се растући тренд, стопе у свим старосним категоријама до 2012г када стопа почиње да пада и у 2013г износи 15,4 .Највећи број умрлих региструје се у старосној групи преко 55 година и стопа морталитета је већа код припадника мушког пола и у 2013г. има вредности 42,6 промила , док је код жена мања стопа морталитета и износи 34,4 промила. (табела бр. 11)

Табела бр.11 Кретање стопа специфичног морталитета према полу и узрасту на пиротском округу у периоду 2009 –2013 год.

Година	0-4 година		5-19 година		20-54 година		55 и више	
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж
2009	1,1	/	0,1	0,1	3,0	1,5	44,7	40,4
2010	0,5	/	/	0,1	2,6	1,1	40,6	38,5
2011	0,6	1,1	/	0,3	3,5	1,4	39,9	44,8
2012	1,2	-	0,4	0,2	3,6	1,4	44,1	41,3
2013	1,2	-	0,1	0,2	2,2	1,0	42,6	34,4

Морталитет одојчади један је од најосетљивијих показатеља здравственог стања становништва. Представља однос броја умрле одојчади на 1000 живорођене деце у одређеној години и на одређеном подручју. Стопа чија је вредност испод 18, предствља врло ниску смртност одојчди.

На висину стопе смртности утиче деловање ендогених и егзогених фактора. У ендогене факторе спадају: генетски и конгенитални поремећаји, недонесеност, мала порођајна тежина, и разлог су неонаталног морталитета(0-27 дана по рођењу). Егзогени фактори: социо-економски услови, здравствена и социјална заштита и одговорни су за постнеонатални морталитет (од 28 дана до 1. године живота).

Табела бр.12 Кретање стопе смртности одојчади на пиротском округу у периоду 2009. - 2013. год.

Година	Морталитет одојчади	Неонатални морталитет	Постнеонатални морталитет
2009	3,2	3,2	-
2010	1,7	-	1,7
2011	3,5	3,5	-
2012	3,4	3,4	-
2013	3,4	3,4	-

Стопа морталитета одојчади у посматраном периоду има најмање вредности у 2010г.а од тада показује растући тренд и одржава се задње три године на вредности 3,4 промила. Посматрано генерално, у протеклом периоду неонатални морталитет је био више заступљен од постнеонаталног .(таб.бр12).

Стопа ненаталног морталитета показатељ је утицаја ендегених фактора и може се превенирати предузимање мера на спречавању деловања истих: раним откривањем поремећаја у трудноћи, сарадњом са генетским саветовалиштем и максималном организацијом здравствене службе у пружању свеобухватне квалитетне пренаталне заштите жена (плода) у току трудноће и перинаталне заштите жена у току порођаја.

Стопа постнеонаталног морталитета као показатељ утицаја егзогених фактора (услови породичне средине, социјално економски фактори и начин живота, начин исхране и здравствена култура мајке, изложеност инфекцијама, коришћење здравствене службе и др.), може се успешно спречити сталним унапређењем квалитета рада здравствене службе и општим социјално – економским мерама.

Табела бр.13 Стопе пропорционалног морталитета деце млађе од 5 год. и старијих од 55 год. на пиротском округу у периоду 2009-2013г.

Година	До 5 година %	Преко 55 година %
2009	0,1	93,6
2010	0,1	94,5
2011	0,1	90,2
2012	0,1	93,1
2013	0,1	95,0

Очигледно је доминантно учешће лица преко 55 год старости у укупној смртности, а стопа пропорционалног морталитета у 2013г бележи пораст за 2% у односу на 2012г.

Морбидитет

Морбидитет- оболевање је показатељ негативног здравља и представља квантитативни и квалитативни одраз кретања здравља. На основу овог показатеља о оболевању становништва могу се добити информације о: раширености болести, појави нових случајева, степену успешности примене превентивних мера, степену успешности лечења и економским димензијама оболевања.

Општи морбидитет говори о раширености оболевања у току године за одређено подручје и израчунава се као стопа. Овај показатељ се претежно односи на коришћење здравствене заштите, различитих категорија становништва.

Анализа кретања стопе општег морбидитета у посматраном периоду показује да од 2009 год.до 2011г стопа има растући тренд. У 2012г присутан је пад стопе морбидитета што може бити последица и мањег коришћења здравствене службе, да би у 2013г дошло до новог увећања стопе чија је вредност била 221,5. Вредност стопе показује да је сваки становник пиротског округа имао у просеку 2 утврђена оболења и стања у току коришћења здравствене заштите у 2013 год (табела бр.14).

Табела бр.14. Кретање опште стопе морбидитета у ванболничким службама на пиротском округу у периоду 2009- 2013.год

Година	Укупна обољења, стања и повреде	Стопа на 100 становника
2009	166.404	173.6
2010	175.033	182,6
2011	232.439	244,2
2012	194.475	208,4
2013	206.799	221,5

Животна средина

1. Здравствена исправност воде за пиће

Праћење хигијенске исправности воде за пиће на територији пиротског округа врши се систематским прикупљањем, анализом, и статистичком обрадом резултата испитивања из постојећег мониторинга воде централних и локалних водовода и тумачења у складу са важећим Правилником.

У току 2013.год извршена је контрола здравствене исправности воде за пиће - **Из централних градских водовода у Пироту, Димитровграду и Белој Паланци:**

Резултати испитивања су показали да је од **909 узорак** воде за пиће из мреже централних градских водовода, здравствена неисправност утврђена код **35 узорак (3,85%)**, двоструко мања у односу на 2012г (6,33%).Основни разлог неисправности је присуство бактерија фекалног порекла.Овога пута није одсуство резидуалног хлора, нити хемијска неисправност.

- **Из мреже међусеошког водовода Крупац** у 2013 год. узето је **16 узорка** од којих су **3** здравствено неисправна (**18,75%**). У 2012г узето је 29 узорка воде, од којих је 4 узорка било здравствено неисправно(13,79%).

Узрок неисправности је одсуство резидуалног хлора у делу мреже и присуство бактерија фекалног порекла.Треба напоменути да је Уговором са ЈП "Водовод и канализација"Пирот у 2013г одређено само једно узорковање воде из мреже за разлику од 2012г када је било два узорковања.

- **Из мреже сеоских водовода** узето је **103 узорка** за анализу, од којих је **38 (36,9%)** показало здравствену неисправност због присуства: бактерија фекалног порекла и сулфиторедукујућих кластридија као и због недостатка резидуалног хлора.Ово је показатељ да не постоји дезинфекција свих сеоских водовода, само оних који су у надлежности комуналних јавних предузећа.

- **Са јавних водних објеката** узето је **13 узорка** воде, а код **7 узорка(53,8%)** регистрована је **здравствена неисправност** због присуства бактерија фекалног порекла(двоструко повећање у односу на 2012г).

- **Са локалних водних објеката** у 2013 год. узет је **31 узорак** воде за пиће.Код **21 узорка (67,7%)** , регистрована је **здравствена неисправност**, због присуства бактерија фекалног порекла, повећане мутноће и веће електропроводљивости. У 2012г било је двоструко мање неисправних узорка(52,38%).

Дезинфекција локалних водних објеката се не врши, што за последицу има велики проценат неисправности.

На основу ових података може се рећи да се градско становништво пиротског округа из централних градских водовода снабдева хигијенски исправном водом за пиће, за разлику од воде из сеоских водовода и јавних и локалних водних објеката над којима се не врши хемијско санитарни надзор, контрола исправности воде и дезинфекција тако да такви извори водоснабдевања представљају сталну епидемиолошку опасност од избијања цревних заразних болести.

У току 2013г складу са динамиком **праћења квалитета површинских вода** на територији округа, узето је **5 узорка** површинских вода јавних речних купалишта у циљу праћења физичко хемијских и микробиолошких параметара и то у летњим месецима.**4 узорка су показала добар еколошки статус** и одговарају намени, док један узорак то није.Треба напоменути да се површинске воде на пиротском округу користе само у летњем периоду за купање и рекреацију грађана(и за наводњавање и као реципијент за отпадне воде).

На територији пиротског округа постоји једно јавно купалиште које се пуни водом из завојског језера у току лета, 2 отворена приватна јавна базена за купање(у Звоначкој бањи и у Пироту) и олимпијски базен у Бабушници.

- **Из отвореног јавног купалишта** у 2013г узето је 18 узорка(2 узорка-једанпут недељно) и свих 18 било је исправно.Значи да се вода могла користити за купање и рекреацију грађана.

-**Из отворених базена(Пирот и Звоначка бања)** узета су само **3 узорка** за разлику од 2012г када је било 11 узорка воде за анализу. Власници нису хтели да редовно проверавају квалитет воде у базенима јер то није наложила Републичка санитарна инспекција.Од узета 3 узорка, један на почетку сезоне је садржао бактерије фекалног порекла и вода самим тим није била за употребу, док су 2 узорка била исправна и вода је могла да се користи за купање.

- **Из отвореног олимпијског базена у Бабушници** узето је **24 узорка** од којих прописаним нормама **није одговарало 13 узорка(54,2%)**: 11 због повећаних вредности хлорида, амонијака и електропроводљивости и смањеног

ph(хемијска неисправност), а 2 узорка због микробиолошке неисправности. Овај базен има затворен систем пречишћавања, дезинфекције и кондиционирања воде па се примењује упутство произвођача. Специјалисти хигијене ЗЗЈЗПирот дали су предлог мера за отклањање уочених недостатака да не би дошло до угрожавања здравља купача.

2. Анализа података о загађености ваздуха у урбаним срединама

Контрола квалитета ваздуха у Пироту пратила се континуирано на једном мерном месту свакодневно у индустријској зони и на једном мерном месту повремено у току грејне сезоне. У току 2013г остало је само једно мерно место за праћење(индустријска зона) и мањи је број узорака био за анализу-

Прикупљају се узорци : чађи (361), SO₂ (337) и NO₂ (347) и 10 узорака аероседимента (Од 18%-до 48% мање узорака у односу на 2012г).

Повећање концентрације чађи дешавало се у грејној сезони а узрок је велики број ложишта у приватним домаћинствима и коришћење некавалитетних енергената. Сумпор-диоксид и азот –диоксид били су границама дозвољеног. Процена квалитета ваздуха путем аероседимента вршена је на основу вредности укупних таложни материја и кадмијума и олова. Резултати испитивања показали су да у 2013 год.нису утврђене повећане вредности укупних таложних материја, док је у појединим месецима(фебруар, мај, август, септембар, октобар, новембар) била повећана концентрација цинка у испитиваном узорку.

3. Анализа података о здравственој исправности намирница и предмета опште употребе

У складу са Законом о безбедности хране, на основне параметре о безбедности хране прегледане су само три намирнице биљног порекла из увоза (многоструко мање него у 2012г) и биле су здравствено безбедне. Разлог овако малог броја узорака лежи у чињеници да Министарство пољопривреде даје препоруке инспекторима на граничним прелазима о броју узетих узорака за анализу. Три намирнице животињског порекла су испитиване на здравствену исправност и биле су исправне. Од 19 узорака намирница у оквиру програма "Мониторинг безбедности хране у 2013г" сви су били здравствено исправни, тј. безбедни.

Урађена је анализа код 23 предмета опште употребе и код два је утврђено да нису здравствено безбедни (средства за негу и улепшавање).

4. Анализа података у спровођењу Програма заштите становништва од заразних болести

Хигијенско –санитарни надзор рађен је у следећим објектима :

-У 12 објеката за боравак деце предшколског узраста на округу, извршено је 44 х-с надзора и узето **455** бриса ради оцене хигијенско –санитарног стања у њима. **22** бриса(4,83%) је било неисправно, због присуства аеробних мезофилних ,колиформних бактерија фекалног порекла и фекалног стрептокока

У 3 предшколске установе урађено је 10 контрола оброка који се дају деци, и у 8 контрола утврђено је да деца конзумирају оброке смањене енергетске вредности и смањеног садржаја нутриената у односу на препоруке. .

- У дечјем одмаралишта у Дивљани, извршена су 3 надзора(само у првој половини године) и из кухиње узета су 30 бриса на проверу чистоће. 2 бриса нису била исправна због присуства бактерија.У односу на 2012г двоструко мање је узетих брисева,тј урађених надзора.
- У 7 посластичара је узето 35 бриса при чему су 5 била неисправна због присуства бактерија фекалног порекла
- У 107 угоститељских објеката (кафанае,кафићи,ресторани брзе хране) узето је 563 бриса од чега су 26(4,6%) били неисправни због присуства бактерија фекалног порекла.У 2012г било је више надзора и 20% више узетих брисева.Надзор над овим објектима и узимање брисева реализовано је у сарадњи са РСИ.
- У објектима за исхрану радника извршена су 11 надзора и узето 96 бриса,од којих је 5 било неисправно.Надзори су рађени у сарадњи са РСИ. У 21012г урађено је 40% више надзора и брисева.
- У 10 школа ,узето је 75 бриса из школских кухиња и свису били микробиолошки исправни.
- У Општој болници Пирот урађена су 3 х-с надзора и узето је 24 бриса, од којих је само 1 био неисправан због бактерија фекалног порекла.у 2012г је број узетих брисева био за трећину већи што пружа већи увид у хигенско санитарно стање установе.
- У малопродајним објектима урађена су 9 надзора и узето 57 бриса(три пута мање него у 2012г).Сви узети брисеви су били микробиолошки исправни.
- Едуковано је 387 особа о правилном руковању намирницама и дезинфекцији у објектима за производњу и промет хране. Мањи број едукација и надзора над јавним објектима је због тога што у задњем кварталу РСИ није вршила надзор за узимање брисева у овим објектима.
- У 2013г, кухиње у објектима интернатског типа, су преузете у надлежност Ветеринарског института из Ниша,тако да ЗЗЈЗ Пирот није вршио ХС надзор нити је испитивао енергетске вредности и биохемијску структуру оброка и не поседује одговарајуће податке.

Имунизација

Обухват деце обавезном имунизацијом према узрасту на територији пиротског округа у 2013.год реализован је 93,1% плана. Мања реализација у Бабушници у односу на 2012г последица је недостатка вакцине,па је уместо планиране три генерације деце против хепатитиса Б вакцинисана само једна генерација (таб.бр.15)

Табела бр.15 Обухват деце обавезном имунизацијом у односу на план (%)

	2011 год.	2012	2013
Регион	96,9	93,0	93,1
Пирот	99,2	97,0	96,5
Бела Паланка	94,1	83,0	91,4
Бабушница	91,5	85,6	77,3
Димитровград	91,5	98,3	92,6

ПРИМАРНА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

**Служба Опште медицине(медицина рада –изабрани лекар)
(73.176 корисника на округу)**

У служби Опште медицине у 2013. год. остварено је 452.247 посета лекару (71лекар) од чега првих посета 181.624 и поновних 270.623. Реализовано је укупно 5857 систематских прегледа. Утврђено је укупно 145.757 обољења, стања и повреда. У просеку сваки припадник популације одраслих у 2013год.имао је скоро 2 обољења и реализовао 6,2 посете лекару. У служби Опште медицине остварено је укупно 5355 систематских прегледа.

Најчешће групе обољења, стања и повреда утврђене у служби опште медицине на округу, приказани су у табели бр. 16, а најчешће дијагнозе у табели бр. 17.

Табела бр.16 Структура најчешћих група обољења, стања, повреда у служби опште медицине у 2013.год.

Групе болести	Регион	Пирот	Б.Паланка	Бабушница	Димитровград
Бол. система за дисање	(I) 21,4	(I) 19,6	II) 23,4	(I) 29,6	(II) 14,4
Болести сист.крвотока	(II) 20,3	(II) 17,7	(I) 24,8	(II) 25,1	(I) 19,7
Бол.миш. кош.с.вез.тквива	(III) 9,9	(III) 10,6	(IV) 7,5	(III) 7,2	(III) 13,2
Бол. система за варење					
Бол. мокрајнополног сис.	(IV)7,3	(IV) 7,2		(V) 6,5	IV) 8,8
Симпт.знаци ,пат. налази.					(V) 8,5
Болести нервног система					
Бол. коже и поткож. ткива					
Бол.жлез.са унутр.луч.исхр			(III) 9,7		
Душевни поремећаји	(V) 6,3	(V) 6,7	(V) 7,5	(IV) 6,6	

Табела бр.17 Структура најчешћих дијагноза у сл.опште медицине у 2013г

Дијагнозе	Регион	Пирот	Бела Паланка	Бабушница	Димитровград
Pharyngitis et tonsillitis	(I) 11,9	(I) 9,1	(II) 15,6	(I) 19,7	(III) 7,5
Hipertensio arter.	(II) 11,5	(II) 8,7	(I) 15,8	(II) 16,0	(I) 12,3
Друга обољења леђа	III) 5,1	(III) 5,0	(III) 4,1	(IV) 3,8	(II) 8,6
Друге спец.и неспец повреде					
Друге бол.коже и потож.тквива					
Други симпт. знаци и лаб.нал.	(IV) 4,1	(IV) 4,4		(V) 3,3	(IV) 5,6
Други порем.жл.са ун.лучење			(V) 3,8		
Dolor abdominalis et pelvis					
Друге бол.сист.за мокрење					(V) 5,4
Laringitis et tracheitis					
Неурот.стрес.сомат.поремећај	(V) 3,7	(V) 3,8		(III) 4,4	
Запаљ.душница.опст.б.плућа					
Дијабетес			(IV) 4,0		

Служба за здравствену заштиту деце
(4740 корисника на округу)

У служби за здравствену заштиту предшколске деце у 2013. години, било је укупано 49.054 посета код лекара (7 педијатра), од чега првих: 26083 и поновних 22971. Реализована је 4451 посета у саветовалишту и 5274 систематских прегледа. Утврђено је укупно 26784 обољења, стања и повреда. Један лекар збрињавао је у просеку 677 детета. Остварено је око 10,3 посета по детету у ординацији и 2 превентивне посете (саветовалиште и систематски прегледи). Регистровано је у просеку 5,7 обољења, стања и повреда по детету.

Најчешће групе обољења, стања и повреда утврђена у служби за здравствену заштиту деце на округу дате су у табела бр 18, а најчешће дијагнозе у табели број 19.

Табела бр.18 Структура најчешћих група обољења, стања, повреда у служби за здравствену заштиту деце у 2013.год.

Групе болести	Регион	Пирот	Б.Паланка	Бабушница	Димитровград
Болести система за дисање	I 70,0	(I) 70,3	(I) 82,7	(I) 79,6	(I) 55,7
Заразне и паразит. болести	II 7,5	(II) 6,7	(III) 2,3	(IV) 2,3	(II) 18,2
Бол. коже и поткож. ткива	III 5,3	(III) 5,2	(II) 4,9	(II) 4,8	(III) 6,2
Симпт. знаци, патол. налази	(V) 3,1	(V) 3,0	(IV) 2,2	(III) 3,1	(V) 4,0
Болести ока и припојка ока	(IV) 3,3	(IV) 3,1		(V) 2,2	(IV) 4,9
Бол. мокраћнополног система					
Болести система за варење			(V) 2,1		
Бол. ува и мастоид. наставка					
Повреде, тровања, спољ. факт.					

Табела бр.19 Структура најчешћих дијагноза у служби за здравствену заштиту деце у 2013.год.

Дијагнозе	Регион	Пирот	Бела Паланка	Бабушница	Димитровград
Pharyngitis et tonsillitis acuta	I 39,3	(I) 37,6	(I) 61,4	(I) 69,1	(I) 29,8
Infectiones tractus respiratorii	II 17,2	(II) 17,8	(V) 3,7	(II) 6,6	(II) 20,9
Bronchitis acuta	III 9,0	III) 10,5	(III) 8,1	(IV) 1,7	
Др. бол. коже и поткож. ткива	(IV) 4,3	(IV) 4,4	(IV) 4,5	(III) 4,0	
Друге вирусне болести	(V) 4,0	(V) 3,9			(III) 7,3
Laringitis et tracheitis			(II) 8,8		
Varicela et herpes zoster					(IV) 3,9
Болести вежњаче ока				(V) 1,7	
Druge zarazne bolesti					(V) 3,6

**Здравствена заштита школске деце
(10.105)**

У служби за за здравствену заштиту школске деце у 2012. години било је укупно 52911 посета лекару (10 лекара), првих 31.233 и поновних 21688, као и 4448 систематских прегледа. Укупно је утврђено је 29853 обољења, стања и повреда. У просеку, један лекар збрињавао је 1010 детета школског узраста. Остварено је укупно 5,2 посете и утврђена 3 обољења по детету у 2013г.

Најчешће групе обољења, стања и повреда у служби за здравствену заштиту школске деце приказана су у табели 20, а најчешће дијагнозе у табели 21.

Табела бр.20 Структура најчешћих група обољења, стања, повреда у служби за здравствену заштиту школске деце и омладине у 2013.год

Групе болести	Регион	Пирот	Бела Паланк	Бабуш-ница	Димитро вград
Болести система за дисање	I 59,3	(I) 56,4	(I) 75,9	(I) 71,9	(I) 50,0
Симп.знаци, пат.лаб налази	III 6,9	(III) 7,5	(IV) 3,2	(II) 5,8	(III) 7,9
Заразне и параз. болести	II) 7,8	(II) 8,4		(V) 2,5	(II) 13,4
Бол. коже и поткожног ткива	(V) 4,1		(V) 3,0	(IV) 3,5	(IV) 6,1
Повреде и тровањ. последице деловања спољних фактора	(IV) 4,6	(V) 5,2	(II) 4,1		
Бол. мокраћно пол.система					(V) 4,1
Болести система за варење			(III) 3,6		
Болести мишић.кошт.система		(IV)5,2			
Болести ока и припоја ока					
Болести нервног система				III) 4,1	

Табела бр.21 Структура најчешћих дијагноза у служби за здравствену заштиту школске деце и омладине у 2013.год.

Дијагнозе	Регион	Пирот	Бела Паланка	Бабуш-ница	Димитр овград
Pharyngitis et tonsilitis	I 30,3	II 20,0	(I) 64,8	(I) 62,5	(I) 28,3
Infectiones tract.respiratorii	II 20,6	(I) 26,7		(II) 5,1	(II) 18,2
Bronchitis acuta			(V) 2,9		
Др.бол.коже и поткож.ткива				(IV) 2,9	(V) 3,6
Dolor abdominalis et pelvis					(IV) 4,6
Др.сим.знаци и пат. налази	(IV) 4,0	(III) 4,7		(V)2,7	
Друге вирусне болести	III 4,4	(IV) 4,6			(III) 8,7
Laryngitis et tracheitis acuta			(II) 6,1		
Др.спец.и неспец. повреде			(III) 3,2		
Мигрена и др.главоболје				(III) 3,7	
Др.бол.црева ,потрбушнице			(IV) 3,1		
Друга обољења леђа	(V) 2,8	(V)3,8			

**Служба за здравствену заштиту жена
(38.337 жена преко 15 година старости)**

У служби за здравствену заштиту жена у 2013 години реализовано је укупно 16.609 посета код гинеколога(8 лекара) од чега 11052 првих и 5557 поновних, као и 6712 систематских прегледа. Утврђено је укупно 6219 обољења, стања и повреда. Један лекар збрињава 4792 жена. Број посета по једној жени је 0,4 а број обољења 0,2.

Најчешћа група обољења, стања и повреда утврђена у служби за здравствену заштиту жена је приказана у табела 22, а најчешће дијагнозе у табели 23.

Табела бр.22 Структура најчешћих група обољења, стања, повреда у служби за здравствену заштиту жена у 2013.год

Групе болести	Регион	Пирот	Бела Паланка	Бабушница	Димитровград
Болес. мокр. полн. систем	I 79,2	(I) 74,8	(I) 83,0	(I) 84,9	(I) 83,8
Трудноћа,рађање и бабиње	II 8,7	(II) 14,4	(III) 2,2	(IV) 3,1	(IV) 2,3
Тумори	III 6,1	(III) 5,6	(II) 13,1	(III) 4,2	(III) 5,3
Заразне и параз. болести					(V) 1,2
Сим.знаци,пат. лаб. налази	(IV) 3,9	(IV) 3,2		(II) 6,2	(II) 5,6
Бол. крви и крвотв. органа				(V) 0,8	
Бол. жлез. са унут. лучењем	(V) 0,6	(V) 0,6	(V) 0,4		
Бол. система крвотока					
Бол.коже и поткож.тквива			(IV) 0,6		

Табела бр. 23 Структура најчешћих дијагноза у служби за здравствену заштиту жена у 2013.год.

Дијагнозе	Регион	Пирот	Бела Паланка	Бабушница	Димитровград
Друга запаљ. женских карличних органа	I 21,1	(I) 21,9	(I) 26,6	(I)24,2	(IV) 14,2
Поремећај менструације	II 17,6	(II) 19,0	(III) 11,8	(II)18,8	(II) 16,3
Др.обољ.пол.мокраћ. пута	III 12,3	(IV)11,2		(IV) 8,6	(I) 22,2
Morbi climactericti	(IV)12,2	(III) 11,3	(IV) 6,1	III 16,2	(III) 14,8
Salpingitis et ooph ritis				(V) 6,7	
Neoplazma benign.mamae			(V) 5,7		
Др.бол. сист. за мокрење					
Друге компликације трудноће и порођаја		(V) 6,8			
Болести дојке	(V)5,0		(II) 24,6		
Dolor abdomin.et pelvis					(V) 4,9

Болести од већег социјално медицинског значаја

У ову категорију сврставају се оне болести које су изазване факторима социјалне средине или је на њихов настанак утицај социјалне средине има велики значај. На основу критеријума - учесталости, смртности, неспособности и инвалидитета, економских последица по појединца и друштво и скупих дијагностичких и терапијских поступака који представљају основ за процену социјалне болести, у ову групу спадају: болести срца и крвних судова, малигне болести, повреде, шећерна болест, болести зависности (пушење, ахолизам, наркоманија), каријес....

Најчешће болести од социјално медицинског значаја које су регистроване на територији пиротског округа у 2013. год су:

1. шећерна болест (4825 оболелих лица)
2. малигна обољења (4770),
3. коронарне болести (2992)
4. обструктивне болести (2179)
5. психозе (1105),
6. хронична бубрежна инсуфицијенција (42)
7. наркоманија (37)
8. мишићна дистрофија (5)
9. хемофилија (2)
10. реуматска грозница (2)

У периоду 2011 – 2013 год. запажа се повећање броја оболелих од болести већег социјално о медицинског значаја на пиротском округу (табела бр.24).

Табела.бр 24 Болести од социјално медицинског значаја на територији пиротског округа у периоду 2011- 2013.г

Обољења	Округ			Пирот			Бабушница			Б.Паланка			Димитровград		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Малигне б.	4364	4551	4770	2992	3108	3253	467	485	507	465	496	518	440	462	492
Психозе	1057	1083	1105	766	783	795	115	119	124	72	74	79	104	107	107
Дијабетес	4381	4631	4825	2853	2982	3089	463	478	496	698	792	828	367	379	412
Коронар.б	2651	2815	2992	1824	1946	2061	210	223	245	317	332	357	300	314	329
Опструкт.б	2115	2148	2179	1534	1555	1577	68	68	68	291	300	305	222	225	229
Хр.бубр.ин	38	40	42	7	8	8	1	1	1	30	31	33	-	-	-
Наркоман.	27	33	37	17	23	26	3	3	3	6	6	7	1	1	1
Прог.миш. дистрофија	5	5	5	3	3	3	2	2	2	-	-		-	-	-
Хемофилиј	2	2	2	-	-		-	-		1	1	1	1	1	1
Реум.грозн.	1	2	2	-	1	1	1	1	1	-	-		-	-	-

Коришћење осталих служби у ПЗЗ на пиротском округу

Хитна медицинска помоћ

У хитној служби пружена је помоћ за 20.200 лица, од чега је 7.022 на месту повређивања и разбољевања.

Рендген и ултразвучна дијагностика:

Рендген дијагностику у ПЗЗ 2013г. користило је 16.150 пацијената, којом приликом је реализовано 21783 дијагностичких услуга. Ултразвучну дијагностику користило је 15.946 пацијената и остварено је 29353 услуга. Скенер је користило 935 пацијената ПЗЗ и остварено је 1957 услуга.

Лабораторијска дијагностика:

У 2012 год.у ПЗЗ урађено је укупно 105.604 хематолошких анализа, 369133 биохемијских анализа и 101526 прегледа урина и 68177 патохистолошких анализа.

Поливалентна патронажа:

Патронажа је на територији пиротског округа обавила 2821 посету новорођенчету и породиљи и 16.934 посета породици.

Општа болница Пирот

Општа болница у Пироту располаже са 332 постеље. У 2013г хоспитализовано је 11475 лица(101,3% од плана) и остварено 84395 б.о дана (103,6% од плана). Просечна заузетост болничких постеља износила је 69,6% (планирана заузетост је 70,0%), а просечна дужина лечења 7,4(план је 7,2 дана). Стопа хоспитализације била је 123 пром. -113,8 и спада у категорију средње стопе хоспитализације. Од укупног броја лечених у болници, умрле су 410 особе па је Стопа леталитета је 3,5. У току 2013 год реализовано је укупно 173.446 специјалистичких прегледа (103,7% од плана) и то 11.720 за стационарне пацијенте (114,5%) и 161.726 прегледа за амбулантне пацијенте(103% од плана) Највећу искоришћеност постеља у односу на План, реализовале су: служба психијатрије, интерне медицине, одељење ортопедије и неурологије (таб.бр.25). Подаци о леченим и оперисаним лицима у хируршким службама Опште болнице Пирот за 2013.годину приказани су у таб.бр. 26

Таб.бр.25 Индикатори обима и квалитета болничке здравств.заштите у 2013г

организационе јединице	постеље	Дневна зауз. бол. постеља	Просеч. дужина лечења	Просечна заузетост болничких постеља(%)	Стопа хоспитализација.	Стопа леталитета болнице
Интерна медицина	73	58	8,5	79,9		
Пнеумофтизиол.	21	15	10,1	70,4		
Педијатрија	19	9	5,2	44,8		
Хирургија	50	31	5,5	61,9		
Гинеколог.и акуш.	44	31	5,2	69,4		
ОРЛ	9	6	7,8	63,8		
Офталмологија	9	4	5,8	46,7		
Ортопедија	27	20	7,0	73,2		
Урологија	14	9	5,1	62,6		
Неурологија	21	15	9,3	73,1		

Психијатрија	25	26	18,7	119,7		
Инфективно	7	4	6,8	63,0		
Продужено лечење	13	-	-	-		
УКУПНО	332	230	7,4	69,6	123	3,5

Табела бр.26 Број хоспитализованих и оперисаних лица у 2013г

Организациона јединица	постељ	Број хоспитализованих		Број оперисаних		
		план	извршење	план	извршење %	
ОРЛ	9	500	269	140	76	54,3
Офталмологија	9	500	265	210	125	59,5
Хирургија	50	1680	2067	880	1221	138,8
Ортопедија	27	800	1030	430	596	138,6
Гинек. акуш.	44	1680	2162	1700	1712	100,7
Урологија	14	660	625	290	457	157,6
УКУПНО	153	5820	6418	3650	4187	114,7

Од укупног броја хоспитализованих на хируршким одељењима, 65,0% је оперисано.

Кадровска структура примарне и секундарне здравствене заштите на пиротском округу

Примарну здравствену заштиту у 2013г. обезбеђивало је укупно 473 здравствених радника и сарадника: 136 лекара, 260 медицинских техничара, 29 стоматолога, 33 стомат. техн. 4 фармацеута и 5 фарм.тех.и 6 здрав. сарадника.

Табела бр.27 Кадар у Примарној здравственој заштити на округу у 2013г

КАДАР	Округ	Пирот	Бабушница	Димитровград	Б.Паланка
лекари	136	68	22	20	26
стоматолоз.	29	19	2	2	6
фармацеути	4	-	-	-	4
здравствени сарадници	6	5	-	1	-
стомат. и зубни тех.	33	23	2	3	5
медицин. техничари	260	110	44	57	49

фармац.тех	5	-	-	-	5
Админис.р.	37	18	6	7	6
Техн.помоћ. и возачи	94	46	15	19	14
УКУПНО	604	289	91	109	115

Секундарну здравствену заштиту становништву у 2013г пружало је 529 здравствених радника и сарадника : 122 лекара ,3 фармацеута, 7 здравствена сарадника и 397 медицинских – фарм.техничара.

Таб. бр.28 Кадар у Секундарној здравственој заштити(дијализа) у 2013 год.

кадар	2013г
лекари	122
фармацеути	3
здравствени сарадници	7
мед./фарм, тех.	397
администрат.рад.	28
технички рад.	127
укупно	684

Таб.бр.29 Укупан кадар ПЗЗ и СЗЗ на пиротском округу у 2013г

кадар	2013	2009
лекари	258	257
стоматолози	29	38
фармацеути	7	5
здравствени сарадници	13	9
мед.-фарм..тех.	662	671
стомат.техничари	33	57
администрат.	65	
технич.помоћ.возач.	221	
укупно	1288	

ЗАКЉУЧАК

1. Број становника на пиротском округу се из године у годину смањивао. Процењени број становника пиротског округа у 2011.год (93339) показује да се број становника смањило за 23.560 у односу на попис из 1991.год. На територији пиротског округа изражено је старење становништва, присутно је перманентно смањење учешћа најмалађе популације (0 –14 год.), а повећање учешћа старијих годишта (50 и више). То по **Sundberg-u** значи да је биолошки тип становништва пиротског округа – регресиван, и спада у категорију врло старог становништва.

2. **Наталитет** становништва пиротског округа је низак, а број живорођених, после смањења у протеклом периоду је од 2012г у благом порасту. **Стопа наталитета у 2013г је неповољна**, има вредност **6,7** а све вредности испод 15 промила спадају у категорију неповољне стопе наталитета. У том смислу је и даље **Природни прираштај негативан**, а негативна вредност је мања у односу на протеклу годину и у 2013г. износи – **9,03 промила** (таб.бр.6).

3. **Стопа општег морталитета** има опадајући тренд до 2010 год. а потом је од 2011г до 2012 је у порасту (17,5 промила) да би у 2013г забележила пад вредности на **15,4**. (таб.10)

Анализом умрлих према старости и полу од 2010 год. запажа се растући тренд, стопе у свим старосним категоријама до 2012г када стопа почиње да пада и у 2013г износи 15,4 .Највећи број умрлих региструје се у старосној групи преко 55 година и стопа морталитета је већа код припадника мушког пола и у 2013г. има вредности 42,6 промила , док је код жена мања стопа морталитета и износи 34,4 промила. (табела бр. 11)

Најчешћи узроци смрти становништва на округу су: Обољење срчаног мишића 18%, инфаркт мозга 13% и артеријска хипертензија 7% у односу на укупан број умрлих у 2013 г (1439).

Стопа морталитета одојчади на пиротском округу спада у категорију врло ниске смртности : **3,4 промила** . Стопа морталитета одојчади у посматраном периоду има најмање вредности у 2010г(1,7 промил),а од тада показује растући тренд и одржава се задње три године на вредности 3,4 промила. Посматрано генерално, у протеклом периоду неонатални морталитет је био више заступљен од постнеонаталног (таб.бр12).

4. **Стопа општег морбидитета у 2013г била је 221,5 пром.** Анализа кретања стопе општег морбидитета у посматраном периоду показује да од 2009 год.до 2011г стопа има растући тренд. У 2012г присутан је пад стопе морбидитета што може бити последица и мањег коришћења здравствене службе, да би у 2013г дошло до новог увећања стопе чија је вредност била 221,5 пром .Вредност стопе показује да је сваки становник пиротског округа имао у просеку 2 утврђена оболења и стања у току коришћења здравствене заштите у 2013 год (табела бр.14). Број посета по становнику у здравственим службама пиротског региона био је: 6,2 посета у општој медицини, 10,3 у области здравствена заштита деце, 5,2 у области здравствене заштите школске деце и 0,4 посета у служби за здравствену заштиту жена .

5. Најчешће болести одраслог становништва биле су: 1. Болести система за дисање, 2. Болести система за крвоток, 3. Болести мишићно коштаног система и везивног ткива; код деце 1. болести система за дисање, 2. Заразне и паразитарне болести и 3. Болести коже и поткожног ткива, код школске деце: 1. болести система за дисање, 2. заразне и паразитарне болести 3. Симптоми , знаци , патолошки налази. Код жена: 1. болести мокраћно полног система, 2. Трудноћа, рађање, бабињаре, 3. Тумори. Ове дијагностичке категорије су истим редоследом заступљене и у протеклом петогодишњем периоду.

6. Најчешће болести од социјално медицинског значаја које су регистроване на територији пиротског округа у 2013г. исте су као у 2012г , али је дошло до повећања броја оболелих:

- **шећерна болест (4826)**
- **малигна обољења (4770),**
- **коронарне болести (2992)**

7. Стопа хоспитализације у 2013 год била је **123,0** и спада у категорију високе стопе хоспитализације. Заузетост болничких постеља 69,9% а просечна дужина лечења 7,4 дана. Ови показатељи говоре о недовољној искоришћености болничких капацитета пиротске болнице.

8. Најнижа просечна зарада запошљених на територији пиротског округа је као и ранијих година у општини Бела Паланка (у 2013г износила је 26.875 дин.) а највиша у општини Пирот (у 2013г била је 36.428 дин).

9. Градско становништво на територији округа снабдева се хигијенски исправном водом за пиће за разлику од воде из сеоских водовода и јавних и локалних водних објеката над којима се не врши хигијенско- санитарни надзор, нити контрола исправности воде и дезинфекција, тако да такви извори водоснабдевања представљају сталну епидемиолошку опасност од избијања цревних заразних болести.

Контрола квалитета ваздуха у 2013.г показује да је била повећана концентрација чађи у грејној сезони а узрок је велики број ложишта у приватним домаћинствима и коришћење некавалитетних енергената. Међутим како је број узорака ваздуха у 2013г смањен јер је смањен број мерних места (само индустријска зона), то не можемо са сигурношћу тврдити да је загађење ваздуха у Пироту смањено. Сумпор-диоксид и азот –диоксид, били су границама дозвољеног. Процена квалитета ваздуха путем аероседимента вршена је на основу вредности укупних таложних материја. Резултати испитивања показали су да у 2013 год. нису утврђене повећане вредности укупних таложних материја док је повећање концентрације цинка регистровано у испитиваним узорцима у следећим месецима: фебруару, мају, августу, септембру, октобру и новембру 2013г

Центар за анализу планирање, информатику, биостатистику и промоцију здравља у ЗЗЈЗ Пирот